

М. Б. НЕНАДИЋ

Бобичавост говеди закланих на Пљеваљској клаоници

Стока која се коље на градској клаоници у Пљевљима искључиво се купује на пљеваљској сточној пијаци или пак допрема са друге двије пијаце које се повремено одржавају. У оба случаја стока заклана на градској клаоници потиче једино са терена Среза пљеваљског.

Вршећи прегледе говеди закланих на овој клаоници, дошли смо до закључка да је приличан број закланих грла инфициран *cysticercosom*, мада се у два стручна рада, који третирају бобичавост говеди, тврди да у овом дијелу Црне Горе говеда нису бобичава. М. Winterhalter и Д. Ступарић у Ветеринарском гласнику број 4 од 1957 године наводе према усменом саопштењу које су добили, да су говеда бобичава са подручја Иванграда док са тругих терена Црне Горе такве говеди има релативно врло мало, или никако.

Поповић М. и Вуковић В. у Ветеринарском гласнику број 1 од 1954 године пишу да говеда која су заклана на клаоници у Сарајеву, а потичу из Црне Горе нијесу била бобичава. Питање раширености бобичавости код говеди, према оскудним подацима којим располаже наша стручна литература, у Црној Гори не представља озбиљан проблем. Међутим, постоје на терену дистрикти са којих се проценат бобичавости пење до 30%.

Прије него што изнесемо резултате до којих смо дошли вршећи испитивање раширености бобичавости код говеди која потичу са терена Среза Пљевља, изнијећемо технику прегледа којом смо се служили.

Техника прегледа

Технику прегледа због бобичавости, коју налаже Правилник о прегледу стоке за клање, допунили смо техником којом су радили Бородин и Lehmann, тј. издашно смо зарезивали вањске и унутрашње жвакаће мишиће са онолико танких резова колико

је практично дозвољавала дебљина мишића. Овај начин прегледа жвакаће мускулатуре усвојили смо зато што се бобица могла наћи, у неким случајевима, дубоко — уз саму кост мандибуле, а некад опет у површинским дијеловима жвакаће мускулатуре. Зато је било потребно мишиће зарезивати што тање, бројно што више. За овај посао треба имати нож чије је сјечиво широко 6 см.

Срце смо, после спољног прегледа, разрезивали не у четири четвртине са два реза (Borodin i Lehmann), већ су резови текли паралелно један поред другог, онолико пута колико је практично дозвољавала дебљина и величина срчаног мишића.

Језик код прегледа нијесмо само пипали већ и зарезивали једним уздужним резом који га је дијелио од базе до врха на два једнака дијела. Зарезивање језика, које не предвиђа наш Правилник, чинили смо зато што бобицу величине 4 мм, а у старости од 4 недјеље, пипањем језика не би могли и не можемо открити, док дубљим резом кроз мишић језика и подјезично везивно ткиво, таква бобица се лако нађе, разумљиво ако рез наиђе на њену локацију. Оваквим начином прегледа срца и језика повећали смо могућност налаза бобица у претраживаним органима.

Серозу трбушне и грудне шупљине (peritoneum i pleuru) као и мишићни дио општа (diaphragme) добро смо прегледали јер смо наилазили на случајеве да код прегледа главе, језика и срца не наиђемо ни једну бобицу, док се код прегледа peritoneuma-pleure или дијафрагме истог говеда, бобице могле наћи. Њена локација би била испод самог перитонеума или испод плеуре у интеркосталном простору, било лијеве или десне половине закланог говеда.

Мишићни дио дијафрагме код детаљније претраге — по Бородину и Lehmann-у, потребно је исјецкати у танке плочице. Ми се тога нисмо придржавали јер свака бобица, уколико се налази у мишићном дијелу дијафрагме, заузима положај испод саме серозе, чешће са торакалне него са абдоминалне стране дијафрагме, и јасно се види. Већу пажњу једино треба обратити код прегледа дебеле говеди, код којих наслага масног ткива испод серозе дијафрагме, могу сакрити бобицу.

Ако смо на неком или у неком од органа и дијелова тијела означених као најмаркантнија предилекциона мјеста, нашли макар и једну бобицу — била она свјежа, закречена или загнојена, зарезивали смо мускулатуру стражњих екстремитета, мускулатуру врата и, одвајајући синсоркозну везу, вршили преглед мускулатуре која запрема простор између плећке и torax-a.

Овакав начин прегледа омогућио нам је налаз и откривање говеди инфицираних cysticercozom.

Испитивање cysticercoze вршили смо на пјеваљској клоаници у времену од 1 марта до 1 августа 1957 године. У току 5

мјесеци прегледали смо 1.167 говеди и добили приближну слику раширености *cysticercosae* у крају из којег заклана стока потиче. Од овог броја са *cysticercus bovis* било је инвадирано 261 говедо што у процентима износи 22,36%. Заклана говеда инвадирана *cysticercosom* у 60% потичу са терена НО Општине Маоче, гдје је тенијаза код сеоског становништва — аналогно овом налазу, максимално заступљена. Остатак од 40% бобичаве говеди потиче са терена Општине пљеваљске и Општине градачке. Све три општине припадају Срезу пљеваљском.

У табели број I приказаћемо кретање налаза бобичиве говеди, заклане током 5 мјесеци:

Табела 1

Мјесец	Заклано гов.	Бобичаво гов.	% бобичавих
Март	149	51	34,24
Април	387	71	18,3
Мај	257	76	29,57
Јуни	238	50	21,00
Јули	136	13	9,55
Свега	1.167	261	22,36

Да би илустровали податке које износимо и уочљивије подвукли проценат бобичаве говеди заклане на клаоници у Пљевљима, приказаћемо резултате истраживања са неких других клаоница код нас:

К Л А О Н И Ц А

Год.	Загреб		Београд			Нови сад			
	Заклано говеди	бобичавих		Заклано говеди	бобичавих		Заклано говеди	бобичавих	
		број	%		број	%		број	%
1952	22.090	4	0,017	26.761	165	0,616	4.983	53	1,063

Ако упоредимо број закраних говеди и проценат бобичавих, видјећемо да пљеваљска клаоница иде далеко испред других градских клаоница. Према објављеним подацима у нашој стручној литератури, нама доступним, нијесмо нашли да је и на једној клаоници код нас евидентирана бобичавост у оволиком проценту.

Резултати нашег петомјесечног истраживања говоре да је она код говеди у Црној Гори, конкретно у Срезу пљеваљском, и тако раширена.

Подаци о локализацији *cysticercos* по органима нијесу без значаја па ћемо их зато приказати у табели број 2.

Табела 2

Масетери	Срце	Испод серозе абдом. мускул.	Испод серозе inter-cost. m.	Језик	Браг	Диафраг.	Грацил.	Цијело тијело
66	49	34	33	31	24	17	24	44

У локализацији *cysticercos* по органима нијесмо убројили случајеве гдје су бобице биле разасуте по цијелом тијелу, а месом због тога проглашено условно употребљивим или пак неупотребљивим за људску исхрану.

Од цјелокупног броја бобичавих говеди нашли смо бобичавих:

Крава	Волова	Телади старих 3 мјесеца	Јунади старих од 1—2 г.
5	12	6	238

Наша ветеринарска служба, поред чувања и унапређења сточарства, има и други задатак: бринути се и за људско здравље, превенирајући заразне и инвазионе болести које су заједничке људима и животињама. Међутим, треба имати у виду да ће резултати тог озбиљног посла бити најочљивији ако се на истом сектору, поред ветеринарске нађе и хумана медицина. Наше је мишљење да заједничким снагама треба сузбити жаришта тракавичавости људи. У том циљу, ми смо на терену Среза пљеваљског открили картирали највеће жариште говеће *cysticercos*. Тиме смо уједно открили и терен гдје највећи број становника носи тракавицу — пантљичару. Но, треба поставити питање: да ли је тиме посао обављен? Није. Сузбијање тракавичавости треба схватити озбиљно. Колико је то питање нужно, потврђује и дневни ред Конгреса љекара Црне Горе који ставља на стручно разматрање и дискусију паразитарна обољења људи код нас.

Здравствено просвјетивање становништва, изградња нужника, копролошки преглед фецеса људи са терена картираног као жариште *cysticercose* и лијечење свих који имају тракавицу као и ветеринарским прегледом меса намијењеног људској исхрани, може се успјешно борити противу тракавичавости.

Л И Т Е Р А Т У Р А

- 1.— Бабић И: *Cestoidea*, Загреб 1947
- 2.— Hutya — Marek: Специјална паталогија и терапија домаћих животиња (превод).
- 3.— Михајловић С: Обрада заклане теладџи за преглед ветеринарски и преглед на икричавост, *Вет. гласник* број 9—10/1952, Београд
- 4.— Михајловић Сава: Проблем икричавости говеда, *вет гласник* број 6/1953 г. Београд.
- 5.— Поповић М. и Вуковић В. *Cysticercosa* говеда закланих на сарајевској клаоници, *Ветеринарија* 1/54, Сарајево.
- 6.— Правилник о прегледу стоке за клање и меса С.Д. ФНРЈ бр. 44/52.
- 7.— Winterhalter М. и Ступарић Д: Икричавост говеда, *Вет. гласник* број 4/1957 год. Београд